

บทที่ 1

บทนำ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ต้องการอธิบายแนวคิดและความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับบทบาททางการเมืองของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการเลือกตั้งเป็น "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1" ของจังหวัดอุบลราชธานีติดต่อกันถึง 4 สมัย ระหว่าง พ.ศ. 2476-2490 ทั้งได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการในคณะรัฐมนตรีชุดต่าง ๆ รวม 6 ชุด ระหว่าง พ.ศ. 2487-2490

ที่มาของปัญหาสืบเนื่องมาจากการศึกษาเรื่องราวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ที่ผ่านมานั้นการอธิบายในลักษณะที่นักการเมืองเหล่านี้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ให้การสนับสนุนผู้นำส่วนกลางกลุ่มต่าง ๆ ทั้งที่เป็นคณะราษฎรและกลุ่มผู้นำเดิม ทำให้บทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังไม่มีชัดเจนเท่าที่ควร เป็นต้นว่า Charles F Keyes (1967) และสรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ (2532) ได้แบ่งแนวคิดและบทบาทของสมาชิกสภาฯ ที่มาจากจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นสองกลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่มีแนวคิดค่อนข้างไปทางอนุรักษนิยม มีบทบาททางการเมืองในลักษณะที่โน้มเอียงเข้าเป็นพันธมิตรกับรัฐบาล มักมีภูมิหลังมาจากตระกูลเจ้าเมืองเดิมหรือเคยเป็นข้าราชการระดับสูงในท้องถิ่นมาก่อน บุคคลสำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ นายทองม้วน อรรถากร (มหาสารคาม) พระยาสารคามคณาภิบาล (มหาสารคาม) หลวงวรนิติปรีชา (สกลนคร) นายเลียงไชยกาล (อุบลราชธานี) นายฟอง สิทธิธรรม (อุบลราชธานี นายทองดี ๗ กาฬสินธุ์ (มหาสารคาม) เป็นต้น ทิศนะในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลในกลุ่มนี้ไม่แสดงท่าทีคัดค้านรัฐบาลอย่างจริงจัง แต่จะเข้าร่วมทำงานเมื่อมีโอกาสเช่น การเข้าเป็นเลขานุการรัฐมนตรี แนวโน้มของกลุ่มมีจำนวนลดลงเมื่อเปิดให้มีการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน เพราะส่วนใหญ่มักไม่ได้รับการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง ในท้ายที่สุดกลุ่มนี้ได้เข้า

ร่วมกับกลุ่มนิยมเจ้า - ขุนนางเก่าจัดตั้งพรรคประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2489

กลุ่มที่สองมีแนวคิดค่อนข้างไปทางเสรีนิยม - สังคมนิยม มีบทบาททางการเมืองในลักษณะการเป็น "ฝ่ายค้าน" อย่างชัดเจน เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับนโยบายการปกครองประเทศที่เน้นการพัฒนากองทัพเพื่อรักษาอำนาจของรัฐบาล แต่มีแนวคิดที่ควรเน้นการศึกษา การรกรกกรรมและการเศรษฐกิจให้ประเทศสามารถพึ่งตนเองได้ก่อน บุคคลในกลุ่มมักมีภูมิหลังมาจากครอบครัว ระดับกลาง - ล่าง มีความผูกพันกับประชาชนในเขตเลือกตั้งของตนเองอย่างแนบแน่น ชื่อเสียงของกลุ่มค่อย ๆ เพิ่มขึ้นมาจากความกล้าแสดงความคิดเห็นคัดค้านรัฐบาลอย่างจริงจัง ทำให้ได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างกว้างขวางในเขตท้องถิ่น บุคคลสำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ (อุบลราชธานี) นายเตียงศิริพันธ์ (สกลนคร) นายถวิล อุดล (ร้อยเอ็ด) และนายจำลอง ดาวเรือง (มหาสารคาม) แนวโน้มของกลุ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้นและมักได้รับการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีประสบการณ์ทางการเมืองและรวมกลุ่มกันเข้มแข็งมากขึ้น จนในภายหลังได้ร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมืองในนามพรรคสหชีพ มีนโยบายเน้นหนักในทางสังคมและสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ผู้นำคณะราษฎรสายพลเรือน บทบาททางการเมืองของพรรคสหชีพซึ่งมีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นแกนนำได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่ามาสู่ความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำส่วนกลางทำให้เกิดการรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ความพยายามจะกลับเข้ามีอำนาจใหม่อีกครั้งของกลุ่มนักการเมืองที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ระหว่างปี พ.ศ. 2490 - 2492 ทำให้แกนนำสำคัญในพรรคสหชีพถูกเพ่งเล็งจากรัฐบาลในข้อหากบฏแบ่งแยกดินแดนและกบฏภายในหลายครั้งจนกระทั่งเสียชีวิตใน "คดี 4 อดีตรัฐมนตรี" เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2492

แนวการศึกษาดังกล่าวมาข้างต้น แม้ว่าจะน่าสนใจ แต่ก็นำไปสู่ข้อขัดแย้งทางการเมืองวิเคราะห์ภายในหลายประการ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังและแนวคิด กล่าวคือประการแรก ไม่สามารถตัดสินใจได้ว่า ครอบครัวขนาดใดที่พอจะถือได้ว่าอยู่ในระดับ "กลาง-ล่าง" เพราะเหตุว่า สภาพทางสังคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงสุดท้าย

ของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีความหลากหลายของกลุ่มคนมากขึ้นกว่าสมัยก่อนหน้านี้นั้นขึ้นไป
 สิ่งที่น่าประหลาดอย่างชัดเจนได้แก่ การมีสังคมข้าราชการซึ่งแบ่งออกไปอีกว่า เป็นข้าราชการ
 จากกรุงเทพฯ กับราชการพื้นเมือง มีพ่อค้าต่างชาติเช่น ชาวจีน ชาวญวน ชาวลาว คนใน
 บังคับ ราษฎรชาวนา พ่อค้าพื้นเมือง สงฆ์ มีกลุ่มชนชั้นสูงที่อยู่ในสายตระกูลเจ้าเมือง
 กรมการ (ดูบทที่ 2) ดังนั้นในการศึกษาจึงพบว่า มีสมาชิกสภา บางคนที่ถูกจัดให้อยู่ใน
 กลุ่มแรกหรือกลุ่มที่สอง แต่จากการตรวจสอบภูมิหลังกลับพบว่ามิได้เป็น เช่นว่านั้น เป็นต้นว่า
 นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ทราบกันว่ามีภูมิหลังมาจากครอบครัว "คหบดี" (หัต ดาวเรือง
 2508 : 220) เกี่ยวข้องด้วยการแต่งงานกับตระกูล ณ จำปาศักดิ์ ความจริงแล้วครอบครัว
 ฝ่ายบิดามารดาของนายทองอินทร์เป็นพ่อค้าและชาวนา ซึ่งมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติที่เป็น
 ทั้งพ่อค้าชาวจีน กรมการระดับล่าง พ่อค้าและชาวนาพื้นเมืองทั้งในเมืองและตำบลรอบนอก
 ฐานทางครอบครัวจัดอยู่ในฐานะคหบดีคือ มีที่นามากเกินกว่าครอบครัวจะทำเองได้หมด ทำการ
 ค้าขายทั้งตลาดในเมืองและหมู่บ้านโดยรอบ การที่นายทองอินทร์ ได้รับการศึกษาชั้นสูง รับ
 ราชการเป็นครูใหญ่และนายอำเภอ พร้อมกับแต่งงานกับเจ้าสิริบงอร ณ จำปาศักดิ์ จึงไม่
 เพียงแต่เป็นการขยายฐานเครือญาติเท่านั้น หากยังหมายความถึงการเป็นบุคคลผู้กว้างขวาง
 ในท้องถิ่นด้วย หรือนายเสียง ไชยกาล (อุบลราชธานี) ซึ่งภูมิหลังทางครอบครัวมีมารดา
 เป็นบุตรของพระอุบลเดชประชารักษ์ (เสื่อ ณ อุบล) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนสุดท้าย
 (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายเสียง ไชยกาล 2509 : 4-5) แนวคิดและบทบาท
 ของนายเสียงถูกจัดรวมอยู่ในกลุ่มอนุรักษนิยม แต่กลับพบว่าในระยะแรก นายเสียงเป็น
 สมาชิกสภา ที่ทำหน้าที่ในการเป็นฝ่ายค้านอย่างสำคัญยิ่งควบคู่กับนายทองอินทร์ ขณะเดียวกัน
 ก็ปรากฏแนวคิดบางประการที่แตกต่างกัน ซึ่งจะมาชัดเจนมากขึ้นภายหลังได้แยกกันสนับสนุน
 ผู้นำส่วนกลางคนละกลุ่มแล้ว (ดูบทที่ 6) หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง นายเตียง ศิริขันธ์
 (สกลนคร) ได้รับการอธิบายว่า อยู่ในกลุ่มเสรีนิยม สังคมนิยม มีภูมิหลังที่ทราบกันว่า
 เป็นบุตรของขุนนิเทศพานิช กรมการระดับล่างของจังหวัดสกลนคร แต่ความจริงแล้วบิดา
 ของนายเตียงเป็น "นายอ้อย" ผู้ทำการค้ากว้างขวางทั้งในหมู่ผู้ทำการค้าระหว่างเมือง
 และตระกูล "ศิริขันธ์" เป็นกรมการเมืองระดับสูง (สวัสดิ์ ตรีราชู 2527 : 78-90 และ
 เตียง ศิริขันธ์ 2493)

ประการที่สอง แนวคิดชาตินิยมที่แพร่หลายอยู่ในสังคมของ "คนรุ่นใหม่" โดยเฉพาะในกลุ่มข้าราชการและกลุ่มผู้มีการศึกษาชั้นสูงในช่วงปลายของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ "ปัญญาชน" ของกลุ่มสังคมเหล่านี้ต้องการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ภูมิหลังที่เป็น "ชาวพื้นเมือง" และการที่ต้องการผ่านการเลือกตั้งจากราษฎรจังหวัดต่าง ๆ ทำให้บุคคลเหล่านี้มีแนวคิด "ท้องถิ่นนิยม" เพิ่มขึ้นมาอีกแนวคิดหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลทำให้แนวคิดและบทบาททางการเมืองของบุคคลดังกล่าวแตกต่างกันออกไป

การที่ฐานะทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 มีกำเนิดมาจากการเลือกตั้งราษฎร การศึกษาที่ผ่านมาจึงยังไม่ให้คำอธิบายที่ชัดเจนพอถึงแนวคิดและบทบาทของบุคคลเหล่านี้ในการเข้ามีส่วนร่วมในเวทีการเมืองระดับชาติหรือในประเด็นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกสภาฯ กับราษฎรในเขตเลือกตั้งหรือสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นที่อาจส่งผลถึงการเมืองระดับชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นฐานรองรับแนวคิดและเป็นพลังผลักดันการเคลื่อนไหวทางการเมืองของสมาชิกสภาฯ ทั้งที่ปรากฏในสภาผู้แทนราษฎรและในระดับท้องถิ่น

ฉะนั้น การศึกษาแนวคิดและบทบาททางการเมืองของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ซึ่งได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ของจังหวัดอุบลราชธานีติดต่อกันถึง 4 สมัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2476-2490 และยังสามารถรวมกลุ่มกับเพื่อนสมาชิกดำเนินการเคลื่อนไหวในลักษณะที่เป็นรูปธรรมชัดเจนดังกล่าว จึงอาจนำมาสู่ความเข้าใจลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งในช่วงแรกของการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญในประเทศไทยได้ในอีกทางหนึ่ง และเนื่องจากการศึกษาที่เน้นบุคคล ผู้ซึ่งปรากฏบทบาทในสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าที่จะเสนอความคิดความเห็นของตนเองออกมาในเชิงลายลักษณ์อักษร จึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดและบทบาทของทองอินทร์เท่าที่ปรากฏใน "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร" เป็นหลัก พร้อมกับอาศัยการเปรียบเทียบและศึกษาทองอินทร์ในฐานะที่เป็นเพียง "นักการเมือง" คนหนึ่งที่มีส่วน

ร่วมอยู่ในบริบททางการเมืองแต่ละยุค วิธีการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยเน้นการวิจัยทางเอกสารเป็นหลัก และใช้ข้อมูลทางสัมภาษณ์บุคคลผู้เคยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทองอินทร์ ภูริพัฒน์ในบางส่วน การนำเสนอเป็นแบบพรรณาวิเคราะห์ ผลการศึกษาขั้นต้นพอจะสรุปเป็นสมมติฐานได้ว่า นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ มีแนวคิดทางการเมืองที่เชื่อมั่นในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญและมีแนวคิดในเรื่อง "การบำรุงประเทศให้ก้าวหน้าไปสู่ความเจริญ" ที่เน้นการกระจายการบำรุงเศรษฐกิจและสังคมลงสู่ภูมิภาค แนวคิดทั้งสองประการข้างต้นมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันและเป็นปัจจัยผลักดันให้นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เข้าไปมีบทบาททางการเมืองโดยยึดมั่นกติกากาการใช้อำนาจรัฐตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการเมืองไทยระหว่างปี พ.ศ. 2476-2492

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา ประการแรก ทำให้เข้าใจแนวคิดและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และกลุ่มนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นอีกมิติหนึ่งของการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองไทยในระบอบรัฐธรรมนูญช่วงปี พ.ศ. 2476-2492 ประการที่สอง เนื่องจากเป็นกลุ่มนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง การศึกษาเรื่องนี้จึงอาจเป็นประเด็นที่นำไปสู่ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ในอีกด้านหนึ่ง

สัญลักษณ์และคำย่อที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มี "รงส." หมายถึง เอกสาร
รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร